

IMANDRA n.d.

MONETŲ LOBIS,

ARBA KAIP ATSIKADO PINIGAI

ŠILINGAS BORATINKA – varinė moneta

DARIKAS – auksinė moneta

DIRHAMAS – sidabrinė moneta

DRACHMA – sidabrinė moneta

DENARAS – sidabrinė moneta

EKIU – auksinė moneta

DUKATAS – auksinė moneta

GRAŠIS – sidabrinė moneta

OBOLAS – biloninė moneta

PORTUGALAS – auksinė moneta

*Dėkojame Lietuvos banko Pinigų muziejui
ir jo vadovui Vidmantui Laurinavičiui
už profesionalias konsultacijas, nuoširdžius patarimus
ir iškalbingas nuotraukas, panaudotas šioje knygoje.*

Imandra Nekrošiūtė-Daukšienė

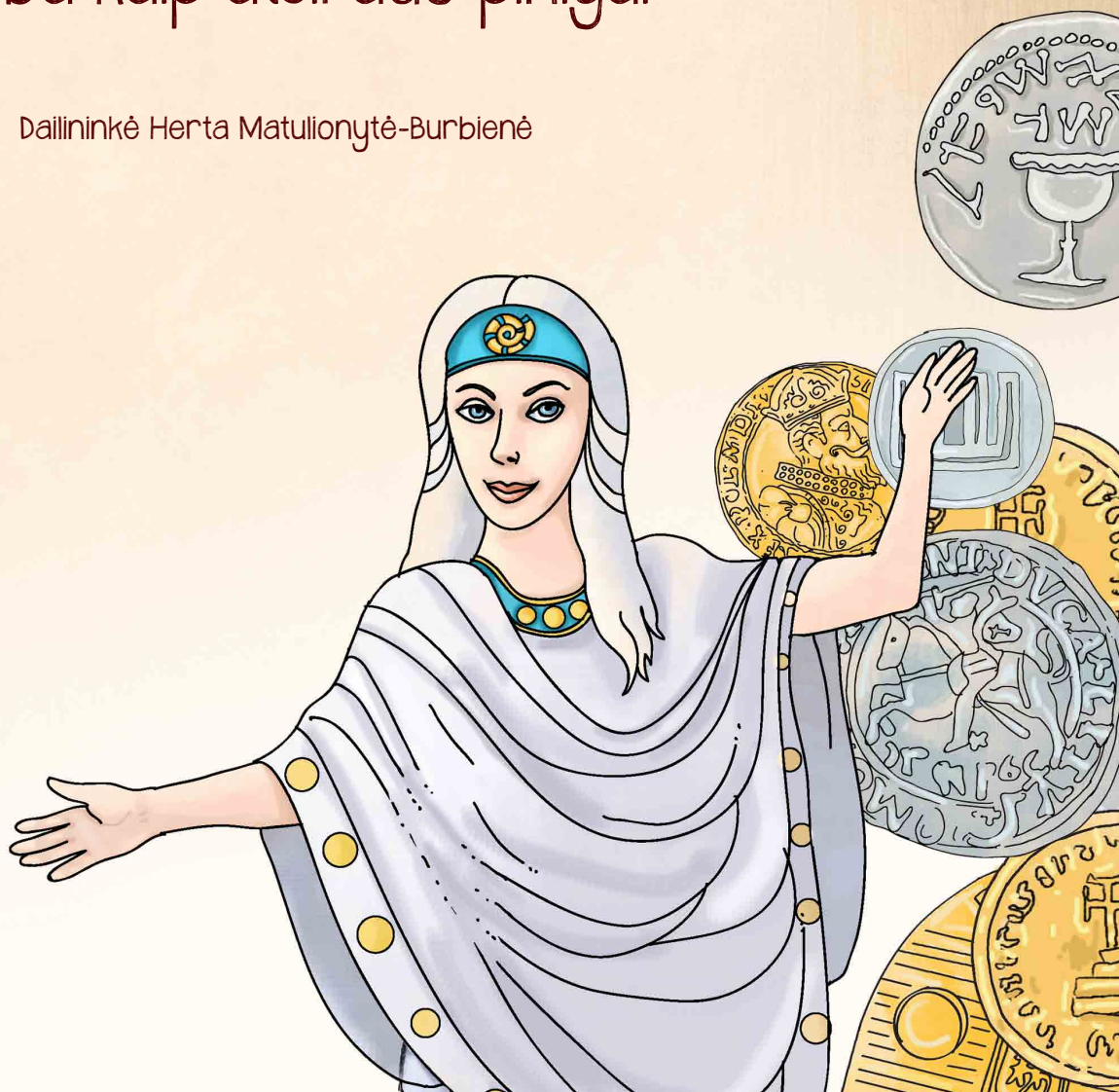
MONETŲ LOBIS, arba kaip atsirado pinigai

Dailininkė Herta Matulionytė-Burbienė

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

PINIGŲ MUZIEJUS

Vilnius 2014

Kartą godus ir pavydus lobių ieškotojas Ilganosis Gobšuoelis užklydo į seną apgriuvusią pilį. Čia jį atvedė stebuklinga nosis, gebanti užuosti paslėptus pinigus. Ir šį kartą jo nosis neapvylė – kyšt ten, kyšt šen ir... lobis rastas. Tačiau ilgai pilyje jis neužsibuvo – išgąsdintas ūkiančios Pelėdos ir tarytum vaiduoklis rūke sklandančios Deivės, Gobšuoelis čiupo lobį ir – į kojas. Pasikišęs po skvernu žvangčią puodynę, greitai nešė savo kudašių lauk.

Parskuodęs namo, tamsioje palėpėje, kad, gink Dieve, niekas nepamatytų, Gobšuoelis suskaičiavo sidabro grynuolius, aukso monetas ir kitus žibančio metalo lydinius.

– Mano! Viskas mano! Tai bent lobis! Aš turtingas! Turtingas!..

Pilies valdovė, Deivė Moneta, buvo šalia. Ji visada šalia, kur pinigai, tik Gobšuoelis jos nematė ir negalėjo matyti – jo akys buvo kupinos godumo.

– Paleisk mus, – maldavo pinigai. – Paaukok vargšams. Padėk skurstantiems, nelaimingiems. Pamaitink alkstančius...

– Atiduok lobį į muziejų, ten pinigų namai, – sušnabždėjo Deivė Moneta.
– Cit! – sušuko Gobšuoelis. – Niekam neduosiu! Tai – mano! Girdite? Mano! – dar kartą piktai pakartojęs, supylė viską į molinę puodynę, įkišo į maišą ir perrišo virve.

„Niekur jie nuo manęs nepabėgs, paslėpsiu“, – tarė sau ir pasiėmęs kastuvą išsliūkino į gūdžią naktį užkasti lobio.

Čia pat girioje susirado saugią vietelę ir Mėnuliui šviečiant iškasė gilią duobę, į kurią nuleido puodynę su pinigais. Aptapšnojęs samanomis, kad niekas nieko neįtartų, Gobšuoelis, valydamasis suteptas žemėtas rankas, tarė:

– Brr... juodas darbelis, juodas...

Deivė pažvelgė į Mėnulį, kurio pilnatis dangaus skliaute atrodė it kabanti sidabro moneta, ir mįslingai mirktelėjo akį.

Kitą rytą senos pilies papėdėje, girioje, kilo baisus triukšmas.

– Kas išdrįso? Kas sujaukė mano irštvą? – riaumojo Lokys, iš siautulio vartydamas kelmus. – Sakiau niekam neliesti... Nėra girioje tvarkos! Metas miegoti, o guolis išverstas! Kur matyta? – nagais rausdamas urvą pyko gauruotasis.

Deivė Moneta norėjo paaiškinti, bet neišdrįso.

– Kas čia dabar!? – netikėtai paklausė girios senbuvis lyg savęs, lyg ant medžio tupėjusios Varnos.

Įkišęs giliau leteną į duobę, jis capt ištraukė maišą su puodyne.

– Kokia graži, – nudžiugo Lokys. – Kaip sakoma, nėra to blogo, kas neišeitų į gerą... Bus vasarą medui susipilti, – purtydamas iš puodynės monetas gėrėjosi smaližius. – Tų blizgučių man tikrai nereikia, aš ne kokia Šarka Patarška, o puodynė pravers, – nusižiovavo Lokys, apsikabinęs puodynę, ir šlumšt nuvirto ant šono žiemos miegui.

Pinigai žvangt žvangt nuriedėjo kas kur: vieni po egle, kiti įkrito į samanas, tre-
ti – kas žino? Išsibarstė kaip menkavertės ažuolo gilės. Tokios nepagarbos pinigai
dar nebuvo regėję.

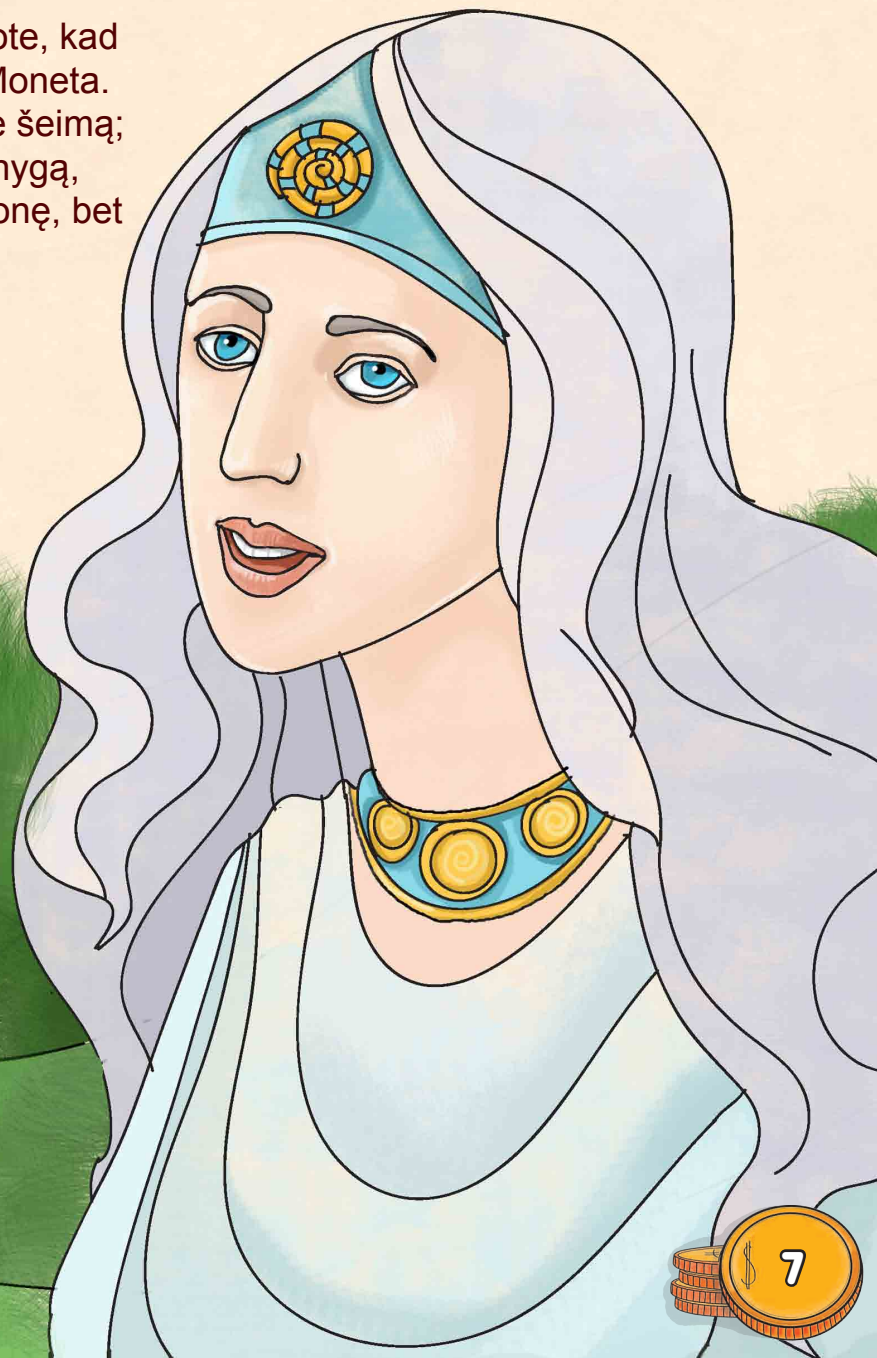
- Visais laikais visose šalyse mus vertino ir taupė, – prabilo sidabrinis Taleris.
- Mus dievino, mylėjo, gerbė, – pratęsė mintį auksinis Dukatas.
- Gobšuo! Žmogėnas, ir tas vos neapalpo iš džiaugsmo mus radęs, – prisimi-
nė pusapvalė sidabrinė Lazdelė, valydamasi nuo savęs lapus.
- O čia šast ėmė ir išmėtė, mat puodynė vertingesnė, – pasipiktino sidabrinis
Grašis, padėdamas atsikelti į spyglius įkritusiai auksinei plokštei, vardu Kobanas.

– O kur Drachma? – susirūpino Denaras, kedendamas samanas.
– Žiūrėk savęs, atsiras, – atsainiai tarė Šekelis. – Mes esame sidabriniai, jei kas vogs, pirmiausia griebis auksinius.

Tai išgirdę, Solidas su Aureusu iš pasitenkinimo dar labiau išpūtė savo auksinius žandus.

– Palikite savo puikybę girioje, juk žinote, kad pinigai dar ne viskas, – ramiai tarė Deivė Moneta.
– Už pinigus galima nusipirkti namą, bet ne šeimą; lovą, bet ne miegą; laikrodį, bet ne laiką; knygą, bet ne žinias; vaistus, bet ne sveikatą; kelionę, bet ne įspūdžius...

– Ach, ir vėl girdžiu nepatenkintus asmenybių lūkesčius, – suūbavo Liepsnotoji Pelėda, išgirdusi pinigų pokalbį.

Priskridusi arčiau, ji nutūpė ant žemutinės ažuolo šakos ir tarė:

– Gerai jau gerai, suteiksiu jums fizinę ir dvasinę palaimą – ištiesiu pagalbos sparną. Kviečiu jus visus į savo drevę – nuprausiu, nublizginsiu... Bet už gerą geru – turėsite man paporinti savo *life-story*. Supratote? Na, gyvenimo istoriją. Sutarta?

Ką darysi, pinigai kitos išeities neturėjo: arba likti girioje ir būti šarkų išnešiotiems, arba visiems drauge keliauti pas Pelėdą – vis geriau nei tūnoti rudens žvarboje, laukti pavojų ir vėl atsidurti Ilganosio Gobšuočio vergijoje.

Taigi, jie pasirinko planą B – atsidavė sparnuotosios globai. Pelėda kruopščiai alei vieno surinko, o Deivė Moneta suskaičiavo – visi. Tada didingoji gelbėtoja subėrė pinigus į kuprinę ir plast paplast namo. Drevėje juos išprausė, išžvangino, riešutų aliejumi ištepė, kad dar labiau blizgėtų. Tada klapt užsidėjo akinius, brakšt išsitraukė savo išmanųjį sąsiuvinį „Medpadą“, cvangt prisijungė prie girios bevielio bešakio interneto Gi-Ri-Wi-Fi-Ša-Ki ir, surinkusi slaptažodį *Tyto Alba* (išvertus iš girios kalbos – Liepsnotoji Pelėda), ėmėsi darbo.

Kol pinigai tarėsi, kuriam pradėti pasakoti savo istoriją, pirma jų prabilo Deivė Moneta.

– Jūsų dar šiame pasaulyje nebuvo, – kreipėsi į pinigus Deivė. – Tai buvo labai seniai, daugiau nei prieš keturis tūkstančius metų, kai žemėje viešpatavo Akmens ir Žalvario Karalystės. Tada dar niekas apie pinigus net nenutuokė – žmonės augino grūdus, medžiojo žvėris, žiedė puodus, gamino peilius, kirvius, ginklus, papuošalus. Kai nepajėgdavo visko patys suvartoti, mainydavosi su kitais gyventojais. Žemdirbys užaugintus grūdus, uogas, medų, vašką, susitaręs su medžiotoju, keitė į jo sugautų žvėrių mėsą, odą, iltis, kailius.

– Kiek aš pamenu, mūsų girioje visada pinigų būdavo: viena Šiška, dvi Šiškos ir t. t. O čia? Nesąmonė be pinigų! Koks chaosas, sąmyšis!.. O jei norai nesutapdavo? Jei medžiotojui nereikėjo grūdų, o buvo būtinas molinis puodas? O puodžius norėjo avių bandos... Ką tada daryti? – retoriškai paklausė Pelėda.

– Išeitį visada galima rasti, – tęsė pasakojimą Deivė Moneta. – Žmonės pastebėjo, kad norint išsimainyti į geidžiamą daiktą, geriausia turėti tai, ką visi vertina, ką galima suskaičiuoti ar pasverti ir, svarbiausia, kad tie daiktai būtų atsparūs, greitai negestų.

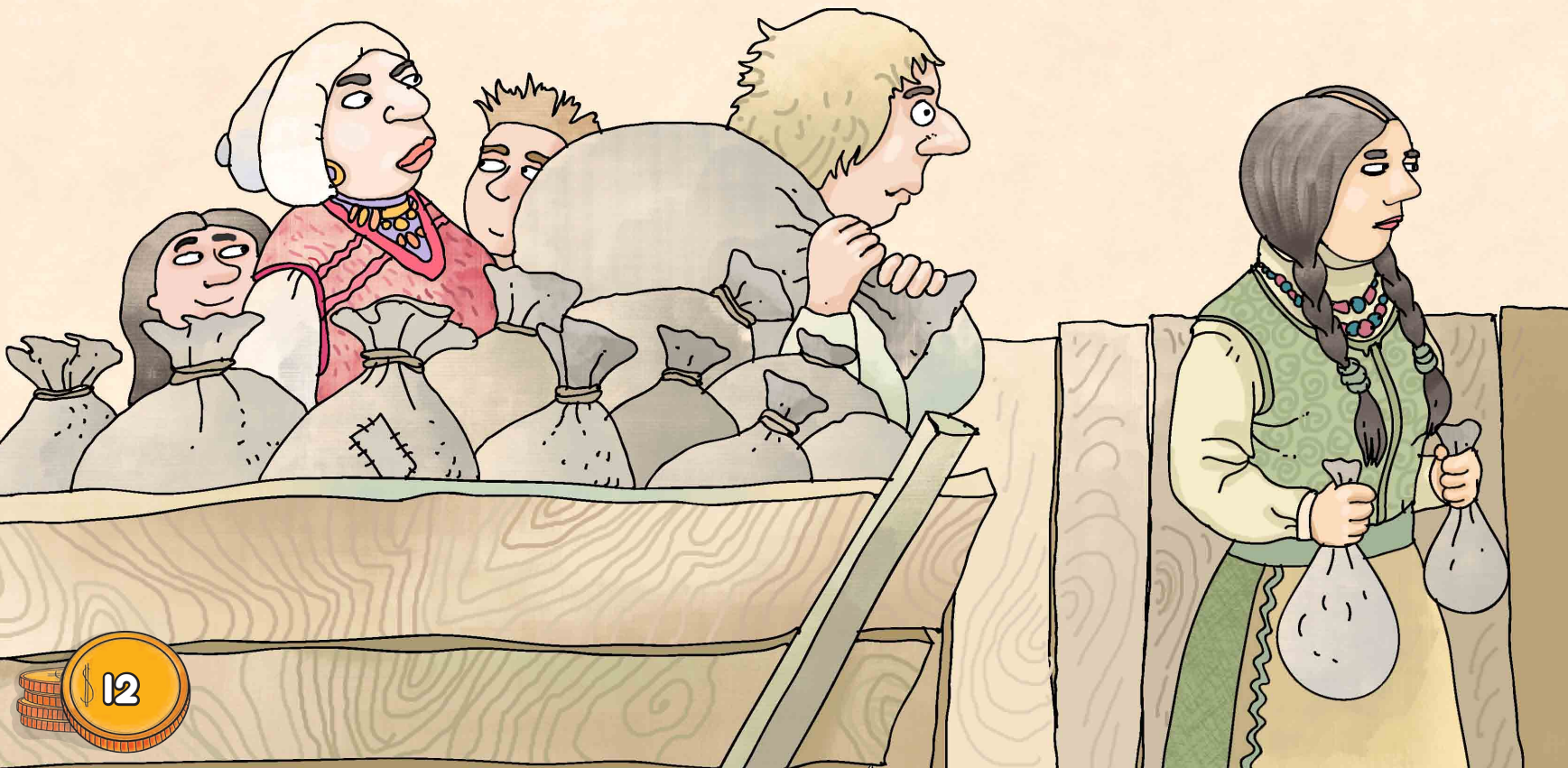
– Na, suprantama, kiek ilgai gali laikyti sugautą pelę ar slieką? Ir vargu ar pavyktų išsikeisti su Lokiu į puodynę medaus, – svarstė Pelėda, kaukšėdama „Medpado“ klavišais.

– Taigi taigi, – tęsė Deivė. – Taip įvairiuose kraštuose atsirado daiktų, kurie buvo ypač populiariūs – juos žmonės naudojo tarytum pinigais. Tokių daiktų turėdamas galėjai be didesnio vargo išsimainyti į reikiamą. Vienur ypač paklausūs buvo įvairūs įrankiai, papuošalai, ginklai, gyvuliai, kitur – parakas, tabakas, audiniai, kailiai, šilkas, arbata, kakavos pupelės, migdolai, pipirai, džiovinta žuvis arba plokšti apvalūs akmenys su skylė viduryje.

– Ohoho! Kaip tokius akmenis opapa pakelti ir į turgų nusinešti?.. – pamosavo sparnais Pelėda.

– Kur jau nusinešti? Jie buvo tokio dydžio – trijų keturių metrų skersmens, kad niekas jų nepajudindavo, tik žinodavo, kieno šis turtas, ir tiek. Žinoma, patogiau buvo kriauklės, bambuko lazdelės ar dramblio kaulo plokštelės, pažymėtos įvairiais simboliais: brangu tai ar pigu. O didžioji keistenybė – tai druska, ji buvo labai vertinama, bet suprantate patys – sušlapo, ištirpo ir nėra, – nusišypsojo Deivė Moneta.

– O kada apie mus? – ėmė piktintis smulkieji Pusgrašiai. – Kiek galima kalbėti apie tuos kiaunių, bebrų kailiukus, druską ir kitus niekus? Kokie čia pinigai? Ir taip aišku, kad grūdai puvo, audiniai gelto, druska drėko... Gyvenimas be tikrų pinigų – tiesiog katastrofa!.. Kada pasirodysime mes?!

– Nekiškite savo trigrašio! – supyko jų tėvas sidabrinis Grašis.

– Kantrybės, – paprašė Deivė, – ateis ir jūsų laikas – galėsite kalbėti nesustodami. O dabar apie viską nuo pradžių... Juk gerbiamoji Pelėda viską kruopščiai užrašinėja.

- Taip, taip, tęskite, iškalbingoji Deive, – pagarbiai tarė Pelėda.
- Na, suprantate, pasaulis įvairus. Tai, kas viename krašte buvo laikoma didžiule vertybe, kitame visai neturėjo vertės. Per jūras, per sausumas pirkliai leisdavosi į ilgas varginančias keliones veždami savo gėrybes, norėdami jas išmainyti į kitas, o nukeliavę į svečią šalį, negalėdavo iškeisti... Ten jų nevertino.
- Bank-ro-tas! – liūdnai suūbavo Pelėda.

– Žodis „bankrotas“ priklauso kitam amžiui, kai jau buvo bankai, – neužbėkime panelei Istorijai už akių, – paprašė Deivė Moneta. – Taigi, pirkliai suprato, kad jie neapsaugoti nuo nesėkmės. O juolab ir keliauti su avių banda, druskos plytomis ar audinių rietimais nebuvo taip paprasta ir lengva...

– Kiekvieną nesėkmę reikia priimti kaip gyvenimo pamoką. Kaip sako mūsų geros meras Apuokas Uokas: „Spyris į užpakalį – tai vienas žingsnis į priekį“. Reikia likimui už tai padėkoti, kad paskatina eiti pirmyn, – išmintimi pasidalijo Pelėda.

– Tikra tiesa. Tik per pažinimo kančias žmonės atrado Metalą, – pritarė Deivė Moneta.

– Tai – mūsų amžius! Tuoju kalbės apie mūsų protėvius, – nudžiugo sidabrinis Litas.

– Be abejo, jau artėjame prie jūsų gimimo, – tarė Deivė Moneta ir pratęsė mintį. – Amatininkai greitai įvertino metalo privalumus, juos lydydavo krosnyse ir gamindavo įrankius, ginklus, papuošalus. Vario, švino, geležies, sidabro, aukso gaminiai pakeitė akmenį ir tapo labai geidžiami. Iš jų labiausiai išsiskyrė ilgaamžiai sidabras ir auksas. Kadangi jie buvo sunkiai randami, jų vertė buvo didesnė nei kitų. Taigi, jie tapo brangiaisiais metalais.

– Dabar man aišku, kodėl į mane girioje kreipiasi „brangioji Pelėda“. Juk mano auksinė širdis ir auksinės rankos, išgelbėjau lobį ir rašau neįkainojamas istorijas, – svajingai atsiduso Pelėda.

– Ir mintys jūsų gražios, skambios, sidabrinės, – įsiterpė Šekelis.

– Nenukrypkime nuo temos, – priminė Deivė Moneta. – Taigi, primityvius prekinius pinigus: galvijus, kriaukles, gintarą, žvėrelių kailius, grūdus ir kitką pakeitė metalas. Už prekes ir paslaugas imta mokėti sveriamu sidabru ar auksu – gabenti buvo lengva, vertė aiški, nesuges, nesupus, nesudrėks. Reikėjo tik svarstyklių...

– Auksas ir girioje yra auksas! – pašokusi iš vietos, šlovindama savo protėvius, sušuko auksinė moneta Portugalas. – Auksas ir pelenuose žiba! Nėra ko lyginti su koku variu.

– Prašau be įžeidinėjimų, – pasipiktino varinis Šilingas, pravarde Boratinka.

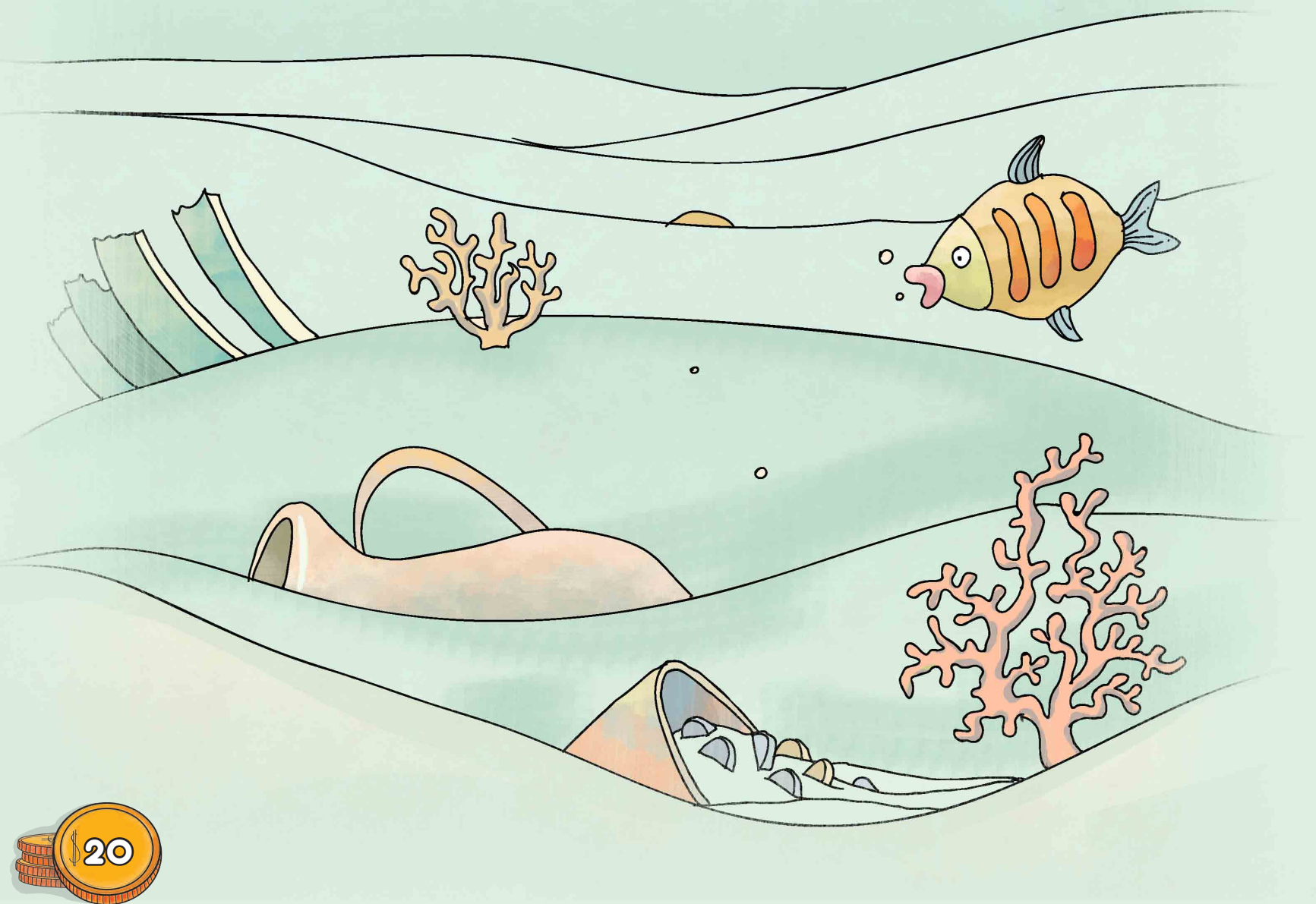
– Atleiskite, bet kas tiesa, tai tiesa, – pritarė aukso broliui Darikas. – Ar žinote, kad pirmasis metalas, kurį pažino senovės žmonės, ir buvo auksas. Kokios gražios geltonos spalvos! – pasiglostęs pilvą, tęsė pagyras: – Grynas, be priemaišų! Kalk ką nori – indus, papuošalus...

– Tačiau retas ir brangus, – pratęsė Prancūzijos auksinis Ekiu, apkabindamas savo mylimą aukso draugę Ginėją iš Anglijos. – Kai žmonės suprato aukso vertę, juos užvaldė aukso karštinė. Įvairių šalių aukso ieškotojai plūste plūdo ieškoti aukso grynuolių. Tik ir girdėjai: aukso, aukso, aukso...

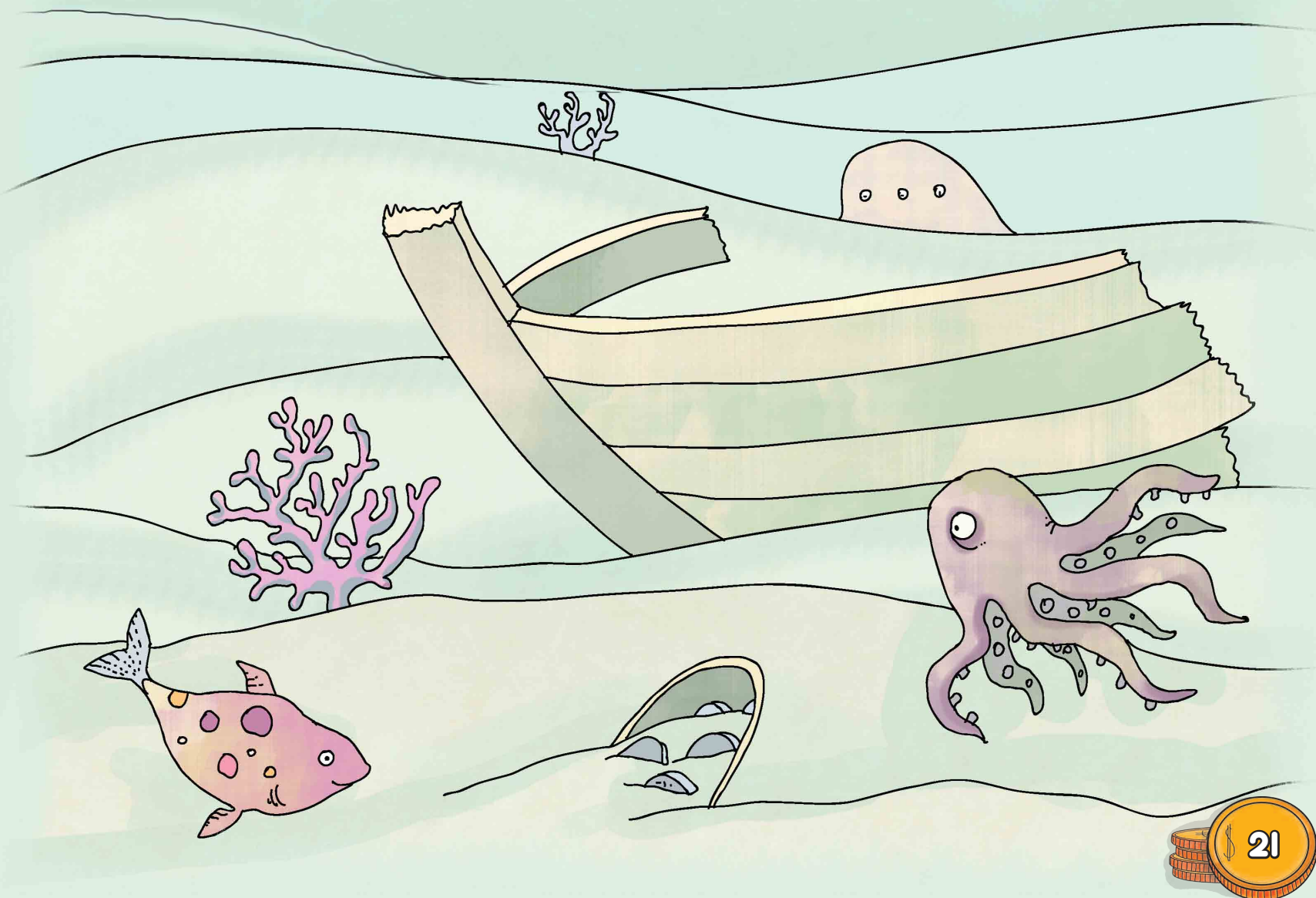

– Tačiau, kaip matote, mūsų lobis žiba ne tik auksu, – nutraukė aukso šlovinimą sidabrinis Taleris. – Mano giminaičiai, vargais negalais ištrūkė iš Karibų piratų rankų, sako girdėję, kad visas Karibų jūros dugnas nubarstytas ir aukso, ir sidabro lobiais. Oi, nelengvas buvo mūsų protėvių kelias iš vieno žemyno į kitą – iš Amerikos į Europą taurieji metalai buvo plukdomi laivais. O čia jų laukė pavojai – ne tik šėlstančios

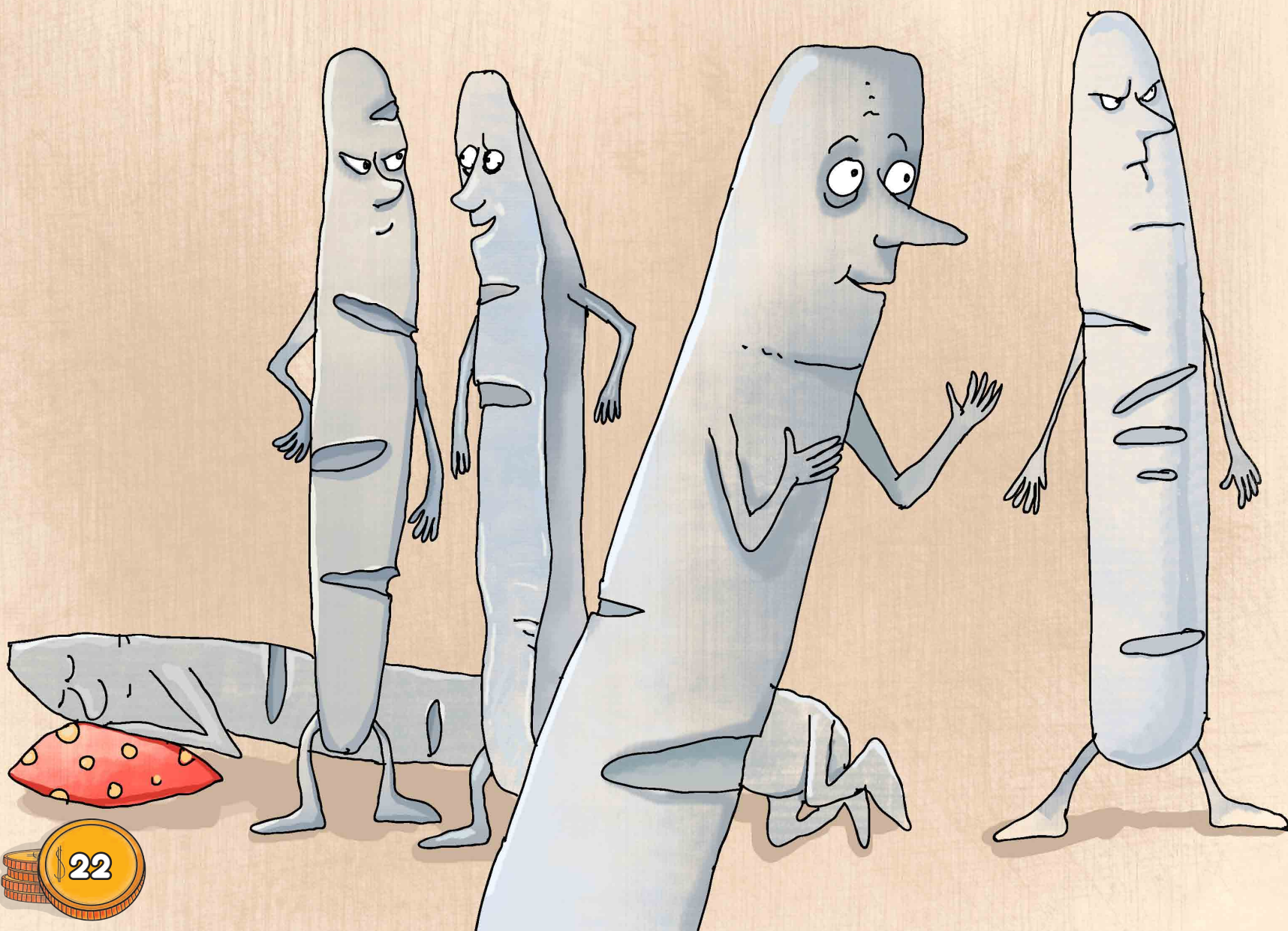
audros, vėtros, skandinusios laivus, bet ir piratai, kurie pykšt pokšt negailestingai puldavo ir grobdavo mūsų brolius ir seses, – baigė savo pasakojimą su ašaromis akyse susigraudinęs Taleris.

– O dar sako, kad sidabras – tvirtas metalas, – pašmaikštavo Pelėda, – ėmė ir išsilydė...

– Žinoma, jis tvirtas, galiu garantuoti: garbės sidabro žodis, – ėmė ginti savo tėvynainį sidabrinė Lazdelė. – Mes ne šiaip sau metalas, mūsų lydiniai buvo vadinami Ikimonetiniais pinigais – štai taip! Pažiūrėkite į mane ir mano seses, kokios mes puikios: vienos – putlios, pusapvalės, kitos – trišonės, tribriaunės. Vienos didesnės – 15 cm aukščio, kitos mažesnės – 10 cm, bet visos – gryno sidabro, be jokių priedų. Štai aš, vyresnioji, sveriu apie 200 g, o ji – dvigubai mažiau...

– Na, gal nereikia iki tokių detalių, iki pat apatinių čia išsirengti, – sugėdino

auksinė plokštelė Kobanas. – Beje, aukso lydinių irgi būta įvairių: ir pailgų, ir stačiakampio formos, ir ovalo, ir suriestų lyg prakąstas riestainis.

– Būtina! Istorijoje neturi būti jokių nukandimų ar nutylėjimų, jokių juodųjų ar baltųjų spragų – viską reikia užrašyti, nieko nenuslėpti, – paragino Pelėda. Sidabrinei Lazdelei to tik ir reikėjo, ji kaipmat vėl prabilo:

– Tik pažvelkite į mano kūną – matote grakščias žymes, įdubimus...

Visi lyg vienas linkt galva:

– Matome, matome.

– Kaip batono, – pašaipiai suprunkštė sidabrinis Pesas, išpaikintas Kubos saulės. Gerai, kad pasakotoja neišgirdo, būtų ne juokais įsižeidusi.

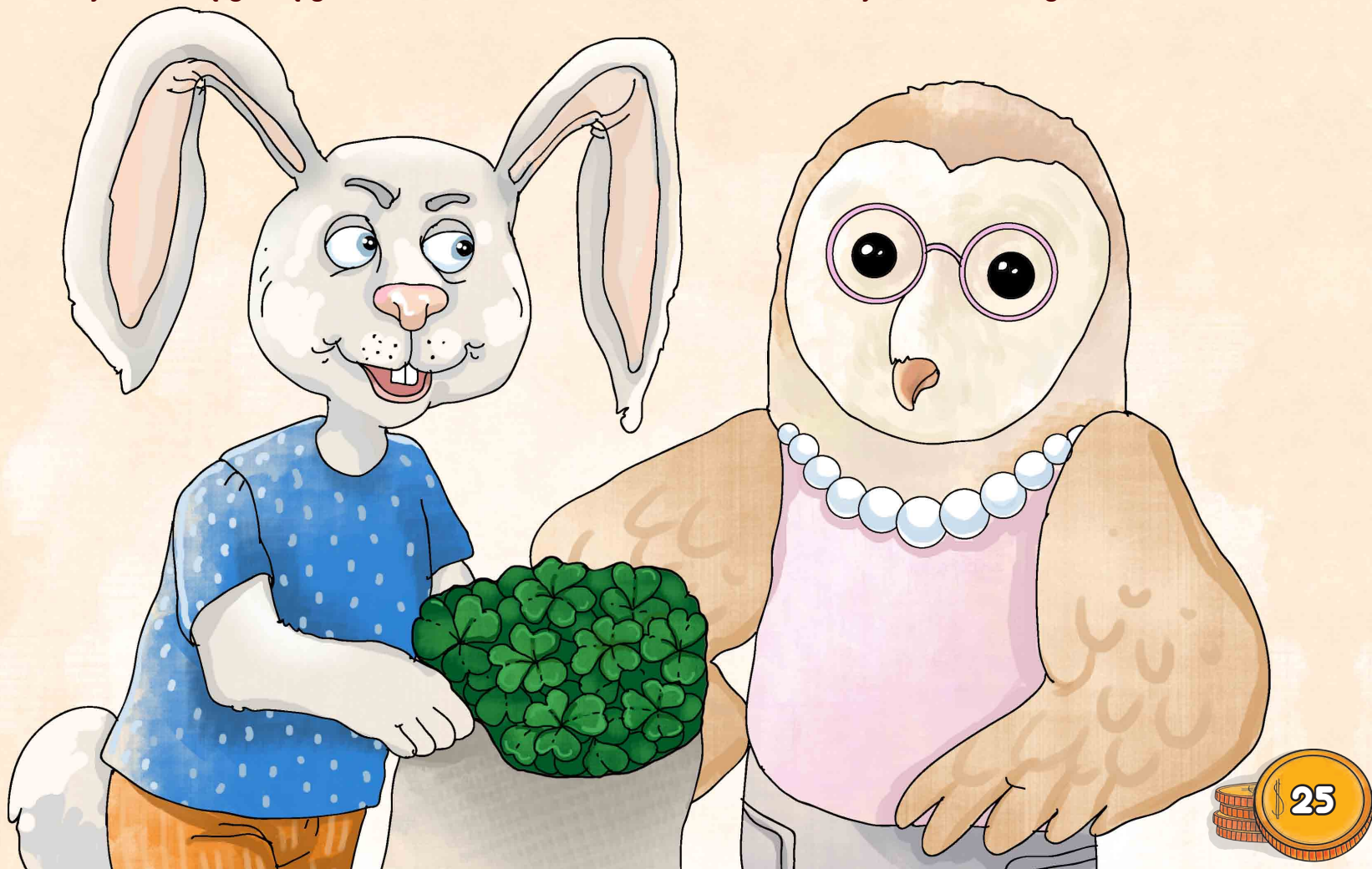

– Žinote, kaip šie įdubimai atsirado? – paklausė tauškalė sidabrinė Lazdelė, žvangėdama vis garsiau. – Kai mus, lydinius, gamindavo, pirmiausia molyje padarydavo griovelį, ten samteliu šliūkšt įpildavo reikiamą kiekį išlydyto sidabro ir palikdavo stingti. Na, kad gražiau būtų ir atskirtų, kam kas priklauso, kartais lazdeles dar papuošdavo įvairiais ženkliais: pasagėlėmis, kryžiuokais, karūnomis. O vėliau, pirkliui atėjus atsiimti, šis taukšt – tikrino lydinio kokybę, todėl tam tikrose vietose įkirsdavo. Ne paslaptis, kad pasitaikydavo tokių sukčių, kurie pirmiausia į griovelį įliedavo menkaverčio metalo, o tik ant viršaus tikro sidabro.

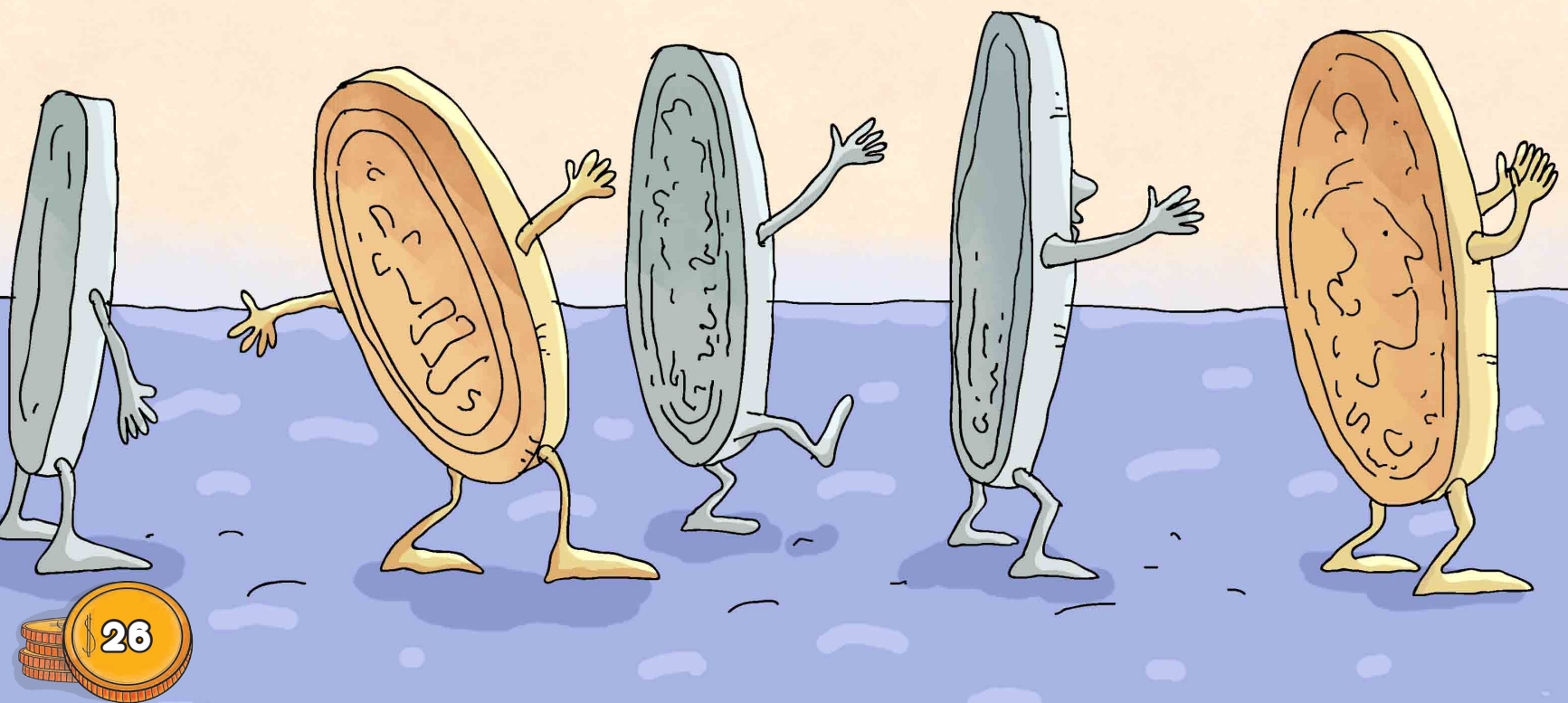

– Visais laikais, visose giriose sukčių apstu... Kartą mane Žvairys norėjo apgauti – vietoj kopūsto braukšt atnešė man žolelių ir sako: „Čia kiškio kopūstai.“ Ar aš kvaila? Ar kopūsto nepažįstu? – įsijautė į savo išgyvenimus Pelėda, bet tuoj pat nutilo – darbas yra darbas, reikia rašyti, o ne kalbėti.

– Tie įkirtimai ne tik puošė mūsų kūnus (na, kaip vyrus puošia randai), – tęsė įsijautusi sidabrinė Lazdelė, – bet ir buvo labai naudingi perkant ar parduodant, kai reikėjo mokėti mažiau nei vertas toks sidabro lydinys. Tada per tuos įkirtimus lengvai šmaukšt ir atkirsdavo pusę ar mažesnę lazdelės dalį. Tačiau suprantama, toks kirtinėjimas pirkliams buvo nepatogus – reikėjo su savimi turėti specialius įrankius ir kirsti, ir sverti. Be to, kaip žinoma, gyventojams reikėjo mokėti mokesčius, pirkti smulkias prekes. Todėl lazdelės buvo vis kirtinėjamos ir smulkinamos, kol kažkam žybt šovė į galvą geniali mintis – iš karto susmulkinti ir sužymėti metalo gabaliukus...

– Taip atsirado monetos, – užbaigė mintį Deivė Moneta, ir visi pinigai pašokę iš vietos audringai suplojo rankomis. – Taigi, metalų lydiniai nuėjo ilgą kelią, kol tapo monetomis – išaušo metas, kai nereikėjo nei sverti, nei kirsti, o tik suskaičiuoti! Mat pirmosios monetos buvo vertos tiek, kiek vertas buvo metalas, iš kurio jos pagamintos. Iš pradžių monetos buvo kalamos iš aukso, sidabro, vario, bronzos – iš tokio metalo, kurio žmonės nesunkiai rasdavo savo žemėse. Vėliau įsigalėjo sidabras ir auksas, nes jie tapo pranašesni už kitus metalus. Patogu buvo ir pirkliams – vežantis mažesnę kiekį metalo, buvo galima daugiau visko pripirkti. Tai, kad monetos svoris buvo tikslus ir atitiko nustatytąjį, garantavo jas išleidusio karaliaus, miesto arba šalies antspaudas, įspaustas ant monetos.

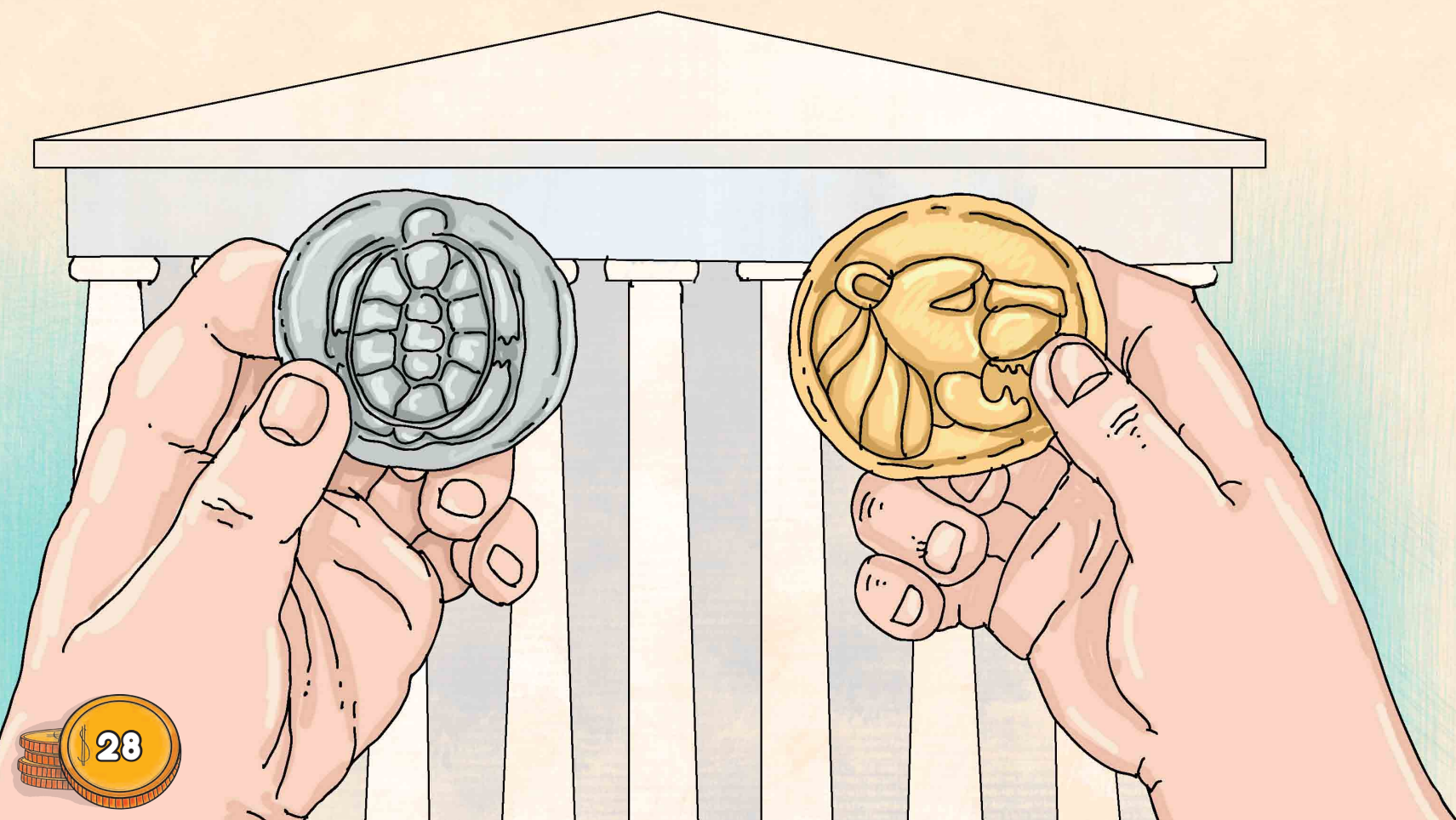

Staiga Deivė Moneta sutilindžiavo dzin dzilin sidabriniu varpeliu, ir visi nutilo. Tada ji pagarbiai kreipėsi į Staterą, suteikdama žodį Pirmajai Monetai. Iš vietos pakilo nedidukė, ovali lyg pupelė moneta – geltonveidis Stateras. Kukliai pasisuko į vieną pusę, nusilenkė, visi pastebėjo įspaustą Vėžlio atvaizdą, krypt į kitą pusę – pasimatė keisti paženkliniai.

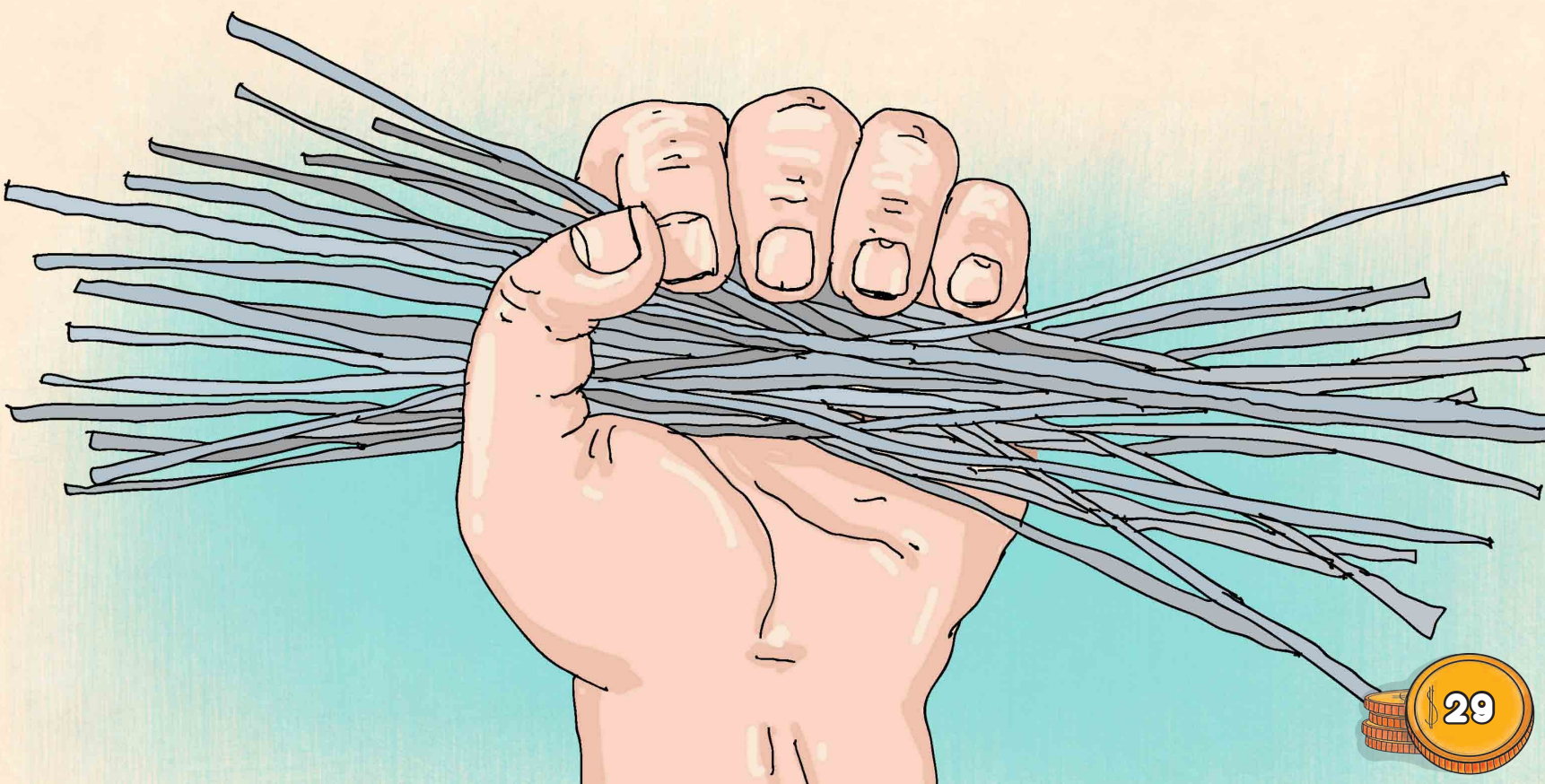
– Gimiau aš Graikijoje, prie Viduržemio jūros, iš aukso ir sidabro mišinio, vadinamojo elektrono. Turiu aš ir brolių, – rodydama į šalia sėdinčias apvalutes monetas su įspaustu Liūto ženklu, tarė Pirmoji Moneta. – Kiek pamenu, atsiradusios monetos buvo didžiausias gėris pirkliais. Prekyba iškart pagyvėjo – tik žvilgt į prekę, atsiriša savo pinigų kapšiuką, šmakšt sumoka ir toliau keliauja. Nei sverti, nei kirsti, nei vežimais vežti – tikras malonumas. Vienodas monetų dydis ir svoris palengvino skaičiavimą – nereikėjo kiekvienos sverti atskirai.

– Na, ne visos monetos buvo vienodos, tik pažiūrėkite į Obolą – tai pati mažiausia sidabrinė moneta, – įsiterpė Drachma. – Jo vardas kilęs iš graikiško žodžio, reiškiančio „vinis“. Mudviejų prosenelis Obolas buvo ilgas metalo virbas. Sauja virbų buvo vadinama Drachma. Taigi, dažnas monetų vardas buvo susijęs su kiekiu ir svorio matu.

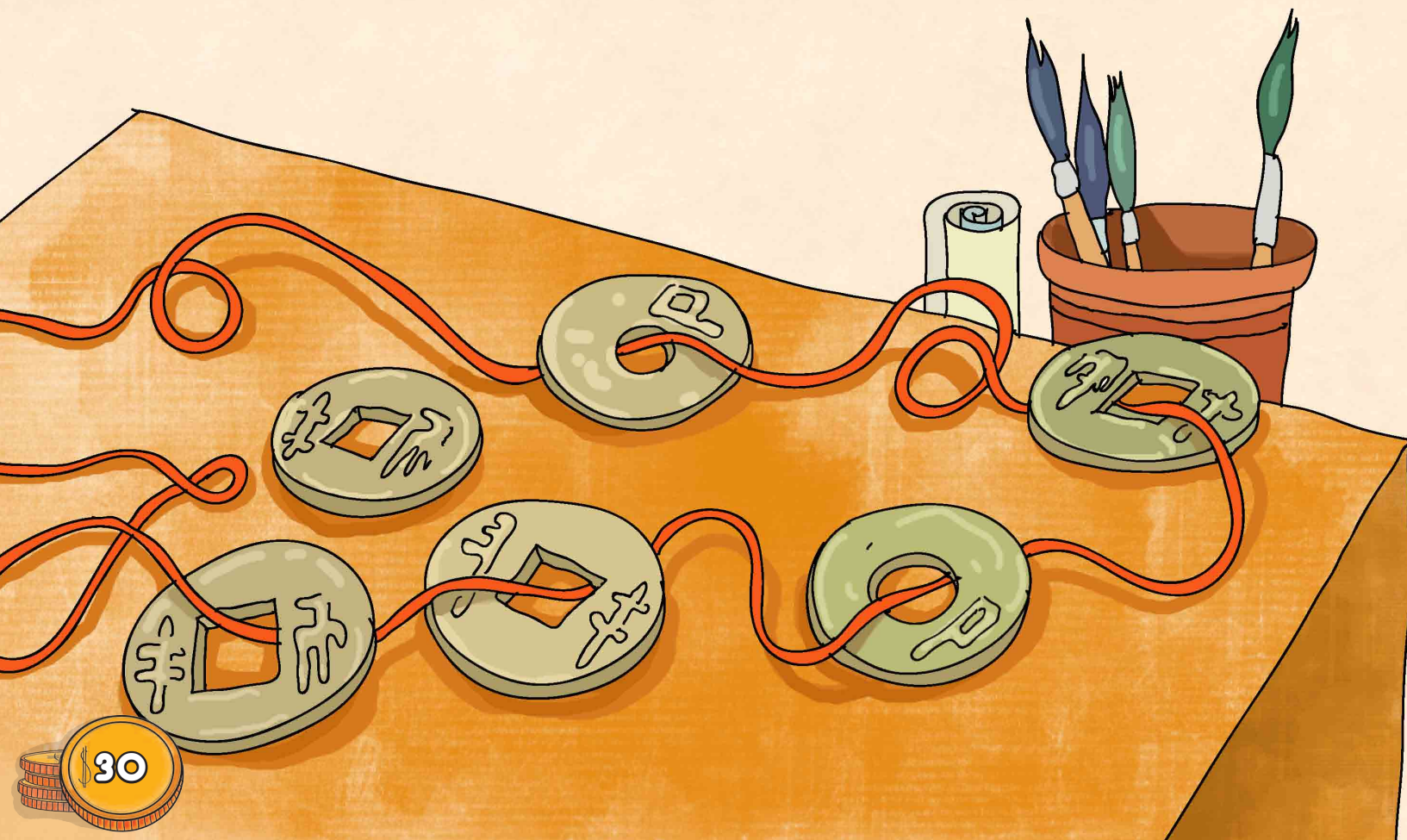
– Taip! Taip! – suskubo pritarti Šekelis. – Šimtas aštuoniasdešimt miežio grūdų, sveriančių devynis gramus, sudarė vieną Šekelį.

– Pamenu, mūsų laikais monetų ištis būtų įvairių, – prabilo mažasis Obolas. – Skyrėsi svoriai, dydžiai, matų sistemos, todėl pirkliais atvykus iš vieno miesto į kitą, reikėdavo pinigų išsikeisti. Keityklos buvo įsikūrusios arti prekyviečių, o keitėjai būvę labai išprusę. Pinigai ir kiti vertingi daiktai buvo laikomi saugiausiose vietose – šventyklose, pastatytose iš tvirčiausio mūro, kad šiukštu niekam nekiltų pagunda įsibrauti. Todėl nenuostabu, kad tokias saugyklas šiandien galime pavadinti pirmaisiais bankais.

– Ach, sunku net suskaičiuoti, kiek kartų aš esu lankęsis tose keityklose ir šventyklose – tai šen, tai ten. Kiek monetų esu pažinęs, visų neatsiminsiu! – pasigyrė sidabrinis Dirhamas, atklydęs iš Persijos. – Tiesą sakant, man keisčiausios kiniškos – jos buvo liedinamos su apvalia ar kvadratine skylute viduryje, kad nereikėtų piniginės, o būtų galima kaip karolius susiverti ant virvelės. Argi neįdomu – kiauros monetos!

– Ar žinote, kodėl jus vadina monetomis? – paklausė Deivė Moneta. – Nes visi jūs esate mano vaikai! Kai monetas pradėjo kalti Romoje, monetų kalykla buvo įsikūrusi mano, Deivės Junonos, šventovėje. Aš globojau žmones ir dovanojau jiems gerus derlius, sveikus vaikus, darbų sėkmę, saugojau Romos imperijos finansus,

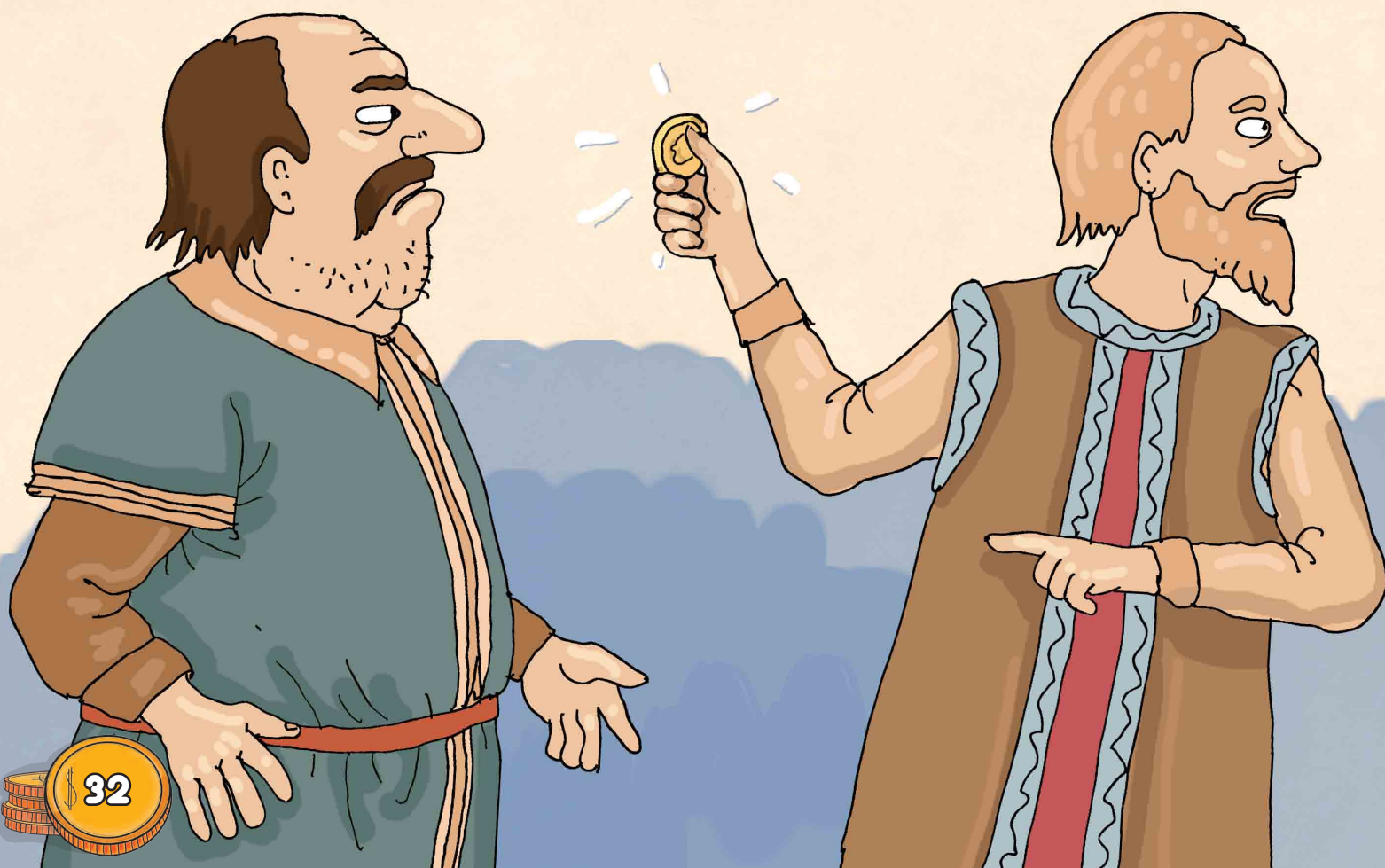

patardavau, įspėdavau. Romėnai mane praminė Patarėja, o lotyniškai – *moneo*. Taip man buvo suteiktas antrasis vardas – Moneta. O mano šventovės kalykloje nukaltus apvalius aukso ir sidabro pinigėlius buvo pradėta vadinti monetomis. Kaip matote, aš esu jūsų krikštamotė. Nuo to laiko, kur yra monetos, ten esu ir aš, globoju, saugau, padedu jums keliauti iš vieno pasaulio krašto į kitą, iš rankų – į rankas.

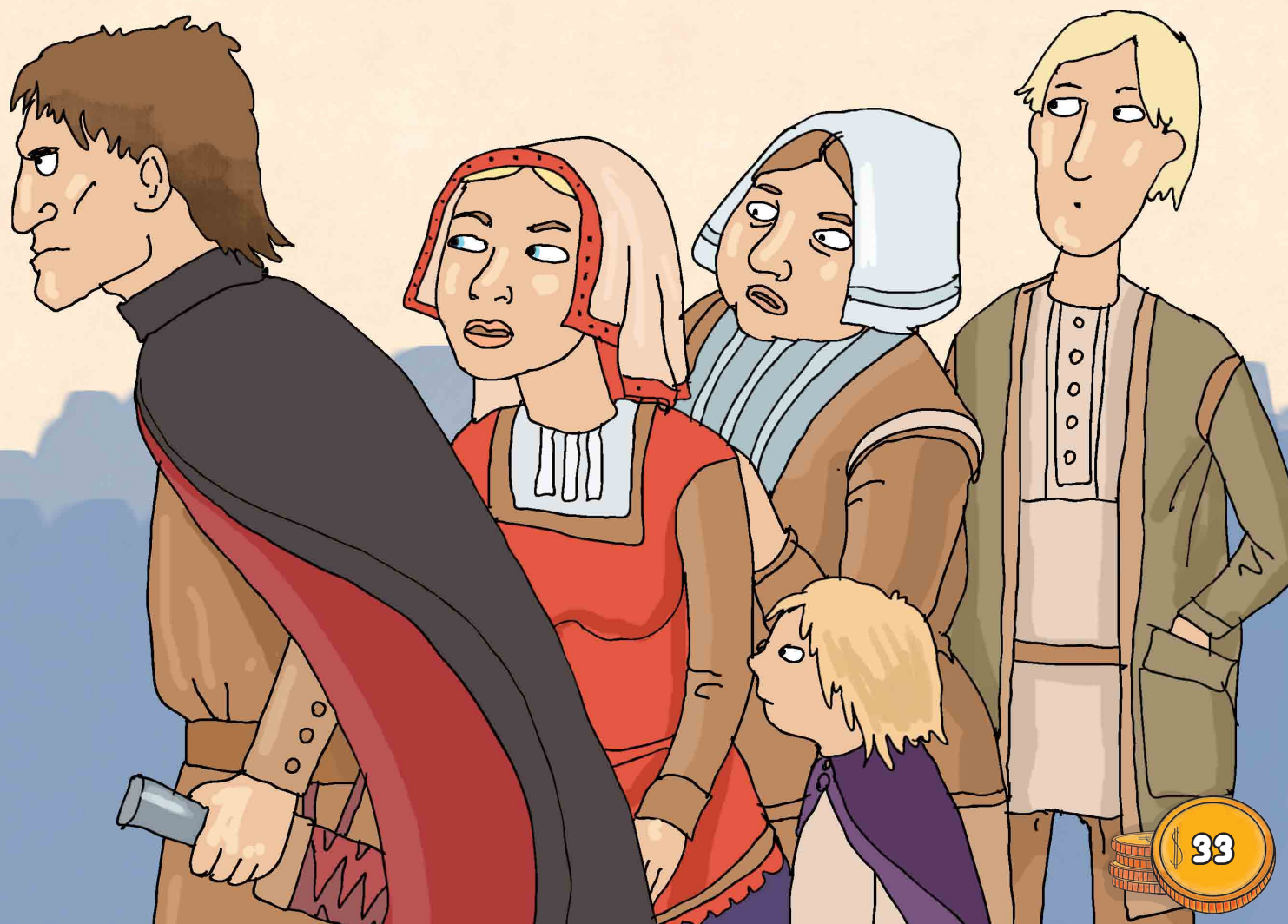
– Svarbiausia, į geras, doras rankas, – patikslino Liepsnotoji Pelėda.

– Kas tiesa, tai tiesa, – visais laikais yra nedorų gudruolių, kurie maną galintys apgauti kitus ir pralobti, – tarė sidabrinis Denaras ir papasakojo, kokį siaubą ir pažeminimą yra patyręs. Pasirodo, senovėje apvalias auksines ir sidabrines monetas vagiškai imdavo ir... apkarpydavo, kitaip tariant, falsifikuodavo. Kadangi monetomis visi pasitikėjo ir jų nesvėrė, buvo manoma, kad auksinių ir sidabrinių monetų svoris ir vertė yra tokia, kokia pažymėta ant monetos. Todėl žmonės kartais net nesuprasdavo, kad moneta yra kiek mažesnė, t. y. apkarpyta. Bet jei suprasdavo, oi, rieta būdavo apgavikams... Tie, kurie sukčiaudavo, buvo griežtai baudžiami: plakami rykštėmis, sodinami į kalėjimą, nukertama ranka ar net nuteisiama mirti. Taigi, kad vagiškams nekiltų pagundų, buvo nutarta kalti idealiai apvalių formų monetas su rantuotais kraštais arba į monetos briaunas įkalti prasmingus žodžius.

Žinoma, pinigų klastotojai sugalvodavo ir kitų suktybių – kalti monetas iš pigesnio metalo (vario, alavo), o auksu ar sidabru padengti tik paviršius. Bet ir čia apgavystėms buvo užkirstas kelias – pirkėjai netikras monetas atpažindavo patrynę į specialius akmenis.

– Ar galėtumėte man atsakyti į klausimą apie monetos kaip asmenybės susidvejinimą. Man nesuprantamas monetų dviveidiškumas: gerai tai ar blogai? – retoriškai paklausė metraštininkė Pelėda. – Mūsų girioje visi turi vieną veidą – gerą arba blogą, tai priklauso nuo poelgių, charakterio ir sąžinės. O jūs?

– Kiekviena moneta turi savo legendą, – ėmė aiškinti Deivė, – tai visa, kas surašyta monetoje: valstybė, metai, vieta, valdovas, išleidęs monetą, jo titulas, netgi kalėjo ar kalyklos inicialai, kartais ir reikšmingas posakis – sentencija. Moneta buvo vertinga ne tik kaip brangus metalas, bet ir kaip žinia apie valstybę ir valdovą. Visi stengėsi sukurti meniškas, šlovinančias savo valdovą monetas. Na, pasirodykite, – kreipėsi Deivė į monetas. – Atsukite pagrindinį savo veidą – Aversą.

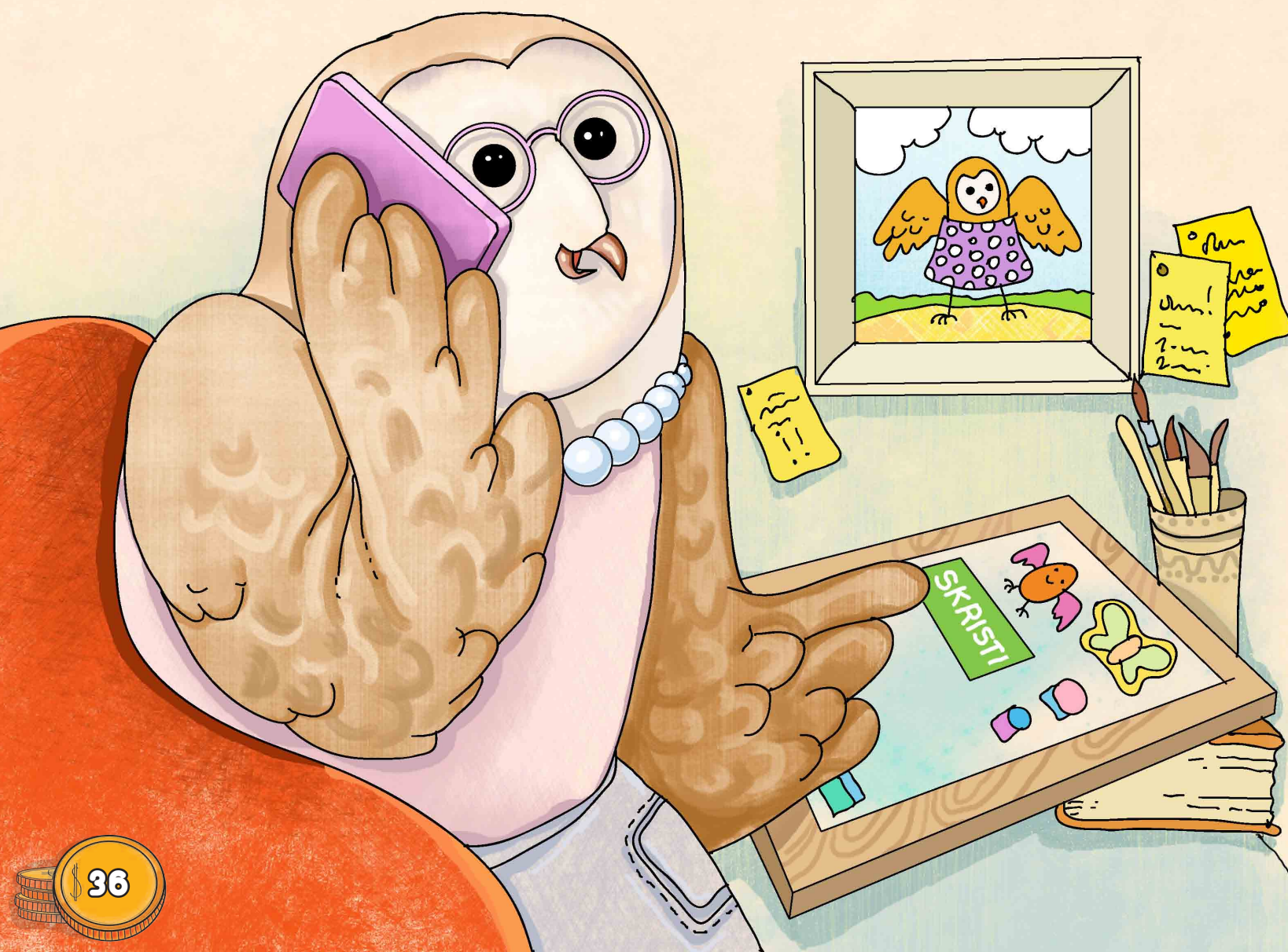

Visos monetos pasisuko taip, kad būtų matyti šalies pavadinimas, herbas, valdovo atvaizdas. Tada Deivė Moneta paprašė pasisukti į kitą pusę ir parodyti Reversą. Čia Pelėda pamatė kitus įrašus, įspaustus į monetas: datą ir skaičių (vadinamąjį monetos nominalą).

– Taigi, kiekviena moneta turi dvi puses, du veidus: Aversą ir Reversą, – pabrėžė Deivė ir pridūrė: – Paprastai monetų kalyklos priklausė valdovams. Jis skirdavo valdytoją, atsakingą už monetų kalybą. Kalykloje dirbo pinigų meistrai, kalviai, kalėjai, prabuotojai, spaudų raižytojai, kiti pagalbiniai darbininkai. Galima teigti, kad metalo gabalėliai virsdavo pinigais tik tada, kai juose buvo įspaudžiami valdžios ženklai.

Paminėjus žodį „valdžia“, Liepsnotoji Pelėda prisiminė laišką, kurį buvo parašiusi Pinigų muziejaus Direktoriui su pasižadėjimu atsiųsti savo sparnuotąjį pasakojimą „Monetų istorija“. Laikas spaudė, vėluoti negražu. Deivė dar norėjo pratęsti pasakojimą apie pinigus, pakeitusius auksines ir sidabrines monetas – monetas, pagamintas iš vario, nikelio, aliuminio, apie tai, kada ir kaip atsirado popieriniai pinigai... Tačiau Pelėda pasakė – stop. Tai jau kitas laikotarpis, nesusijęs su mūsų

rastu lobiu. Padėkojusi visiems už pasakojimą, ji padėjo tašką ir užbaigė rašinį išmintingomis frazėmis: „Laikas – pinigai... Su pinigais į dangų neįkopsi...“ Tada savo išmaniajame sąsiuvinyje spust paspaudė mygtuką SKRISTI ir sėkmingai išsiuntė savo išguldytą istoriją muziejaus Direktoriui.

Kitą rytą Pelėdą pažadino netikėtas džirrr – skambino muziejaus Direktorius. Jis pranešė džiugią naujieną: kviečia visas monetas ir jų globėją Deivę įsikurti muziejuje, pažada suteikti visą reikiamą pagalbą, ramybę ir saugumą.

– O Jums, gerbiamoji Pelėda, norėtume atsidėkoti – ar sutiktumėte, kad jūsų atvaizdas būtų nukaltas ant mūsų naujos proginės sidabrinės monetos?

– Jausčiausi pamaloninta, – išdidžiai tarė Pelėda. – Teko girdėti, kad senovėje, norint įamžinti svarbius istorinius įvykius ar pagerbti iškilias asmenybes, buvo kaldinamos specialios monetos. Tik turiu prašymą, norėčiau, kad mano vardas būtų iškaltas dviem kalbomis – lietuvių ir lotynų – Liepsnotoji Pelėda ir Tyto Alba.

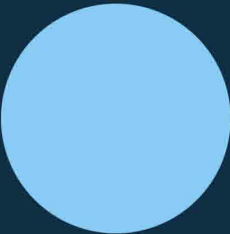
Direktorius sutiko su Pelėdos noru, pareikšdamas, kad jos poelgis ypatingas, vertas išskirtinio dėmesio, o žinios apie pinigus, jų istoriją – tiesiog neįtikėtinos.

– Beje, šiuo metu mūsų muziejus ieško gidės ir sargo... Ar sutiktumėte, gerbiamoji, muziejaus lankytojams pasakoti pinigų istoriją?

– Žinoma, – suplasnojo iš pasitenkinimo Pelėda. Kas gali būti geriau, kaip nesisirti su savo draugais, kuriuos išgelbėjai?

Nepraėjo nė savaitė, kai laimingai žvangantys pinigai, Deivė Moneta ir Liepsnotoji Pelėda, apsigyveno saugioje pilyje – muziejuje. Šią žinią pranešė visi laikraščiai, radijas, televizija. Apie tai atsitiktinai išgirdo ir sunerimo Ilganosis Gobšuoelis: „Žiūrėk, ar tik ne apie mano paslėptą lobį kalbama? Reikia patikrinti.“

Vos sutemo, jis paknopstom bėgte į girią, kur būta užkastos puodynės. Suradęs vietą, gremžt gremžt nervingai ėmė rausti duobę ir, žinoma, prižadino Lokį. Oi, vargas tam, kuris ne laiku iš žiemos miego pažadina lepečkojį – mat gauruotasis įgyja nepaprastų galių ir jėgos.

Vidury saldaus sapno nubudęs Lokys žiauriai pasipiktino, garsiai suriaumojo ir nepatenkintas pakilo iš savo migio. Gobšuoelis pamatė Lokio rankose savo puodynę, prišoko ir bandė atimti. Tačiau... nepavyko. Supykęs Lokys čiupt stvėrė nedorėlį už kojos, ore smarkiai išsuko ir negailestingai paleido... Ilgai, oi, ilgai skriejo it raketa Ilganosis Gobšuoelis. Per tą laiką spėjo apmąstyti visus savo juodus darbus ir pasižadėti, kad, jei gyvas liksiąs, niekada blogų darbų nedarysias.

Savo skrydį Ilganosis Gobšuolis baigė prie Pinigų muziejaus durų, krisdamas nosimi į žemę. „Kokie darbai, tokia ir pabaiga, – šyptelėjo Mėnulis. – Juodiems darbams – juoda nosis.“

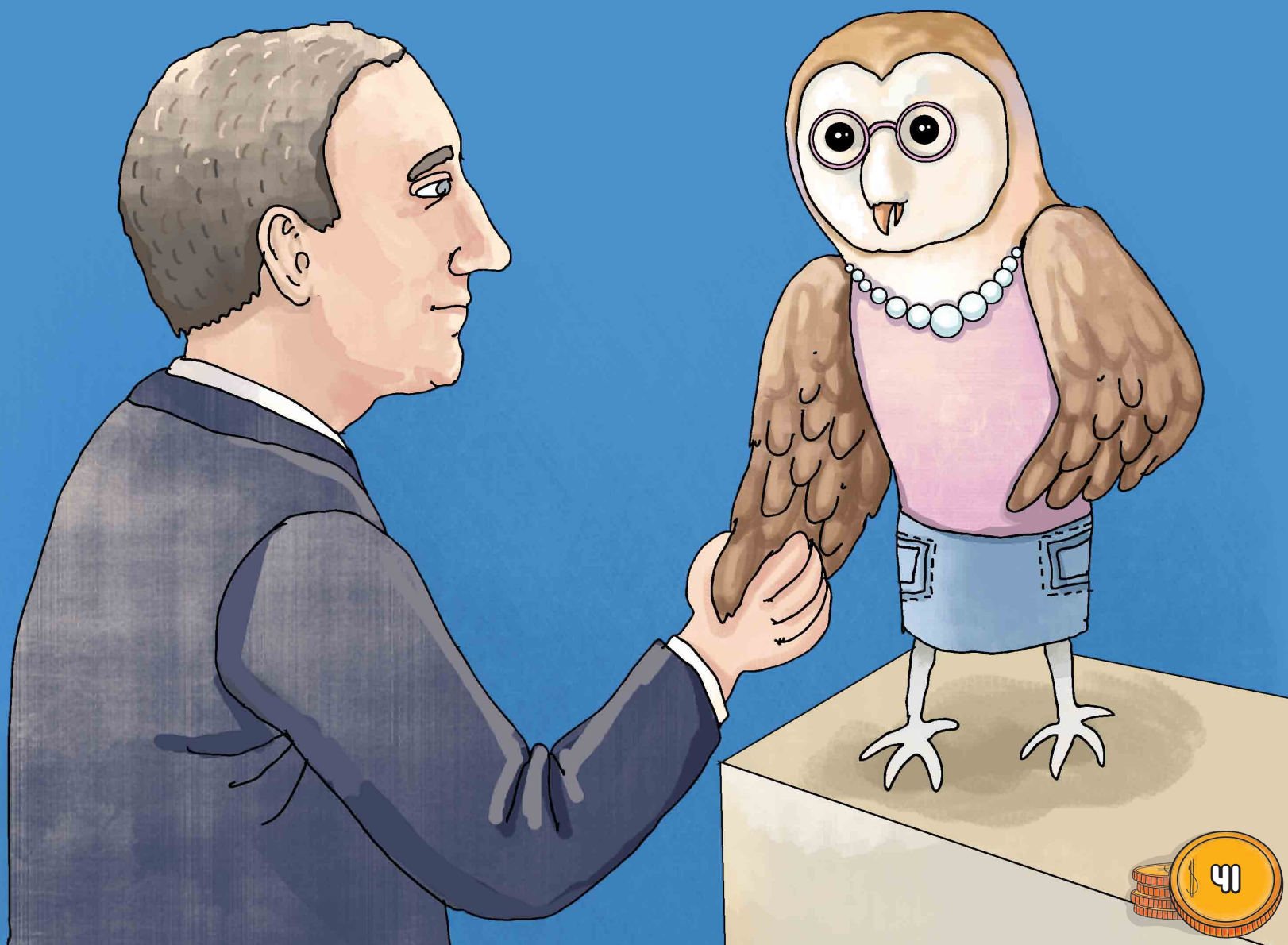
Gobšuoliui atsitokėjus, jį pasitiko Liepsnotoji Pelėda, tupėdama ant durų rankenos.

– Direktoriau, sulaukėme muziejaus Sargo. Jis ką tik iš Mėnulio atskrido...

Norit tikėkit, norit ne, bet skrendant per girias ir laukus, Gobšuoliui visas godumas išgaravo. O įsmigusi į žemę nosis kaipsyk sutrumpėjo ir prarado savo galią – uoslę pinigams. Ateivis iš Mėnulio, taip jį praminė Pelėda, tapo doru ir sąžiningu Sargu – niekada nesiskyrė su savo lobiu, jį ištikimai saugojo ir globojo.

– Pasirodo, ne tik monetos turi dvi puses, žmonės taip pat, tik viena gera, o kita – bloga. Viskas priklauso nuo to, ant kurios pusės nukrisi, – nusprendė Liepsnotoji Pelėda ir nuplasnojo į susitikimą su muziejaus lankytojais.

Nekrošiūtė-Daukšienė I.

Monetų lobis, arba kaip atsirado pinigai. Vaikams. Lietuvos bankas. 2014, 40 psl.

ISBN 978-9986-651-80-2

Tai finansinė-educacinė pasaka vaikams apie pinigų istoriją, apie pinigų kelią – nuo žvėrių kailių, druskos, kriauklių iki žvangančių monetų. Ilganosio Gobšuočio atrastas monetų lobis netikėtai patenka pas girios metraštininkę Liepsnotąją Pelėdą, kuri, suteikusi monetoms užuovėją, klausosi ir užrašinėja pinigų gimimo istoriją. Pelėdai talkina Deivė Moneta, globojanti ir padedanti monetoms keliauti iš vieno pasaulio krašto į kitą, iš rankų – į rankas.

Šekelis, Drachma, Dukatas, sidabrinė Lazdelė, pirmoji moneta Stateras, Ekiu, Ginėja, Lietuvos Litas ir kitos monetos, sumanios ir išmintingos Pelėdos vedinos, atranda savo tikruosius namus – Pinigų muziejų. Netikite? Apsilankykite Pinigų muziejuje – pamatysite ne tik laimingas monetas, bet ir sutiksite Liepsnotąją Pelėdą.

Tai – šeštoji autorės knygelė vaikams.

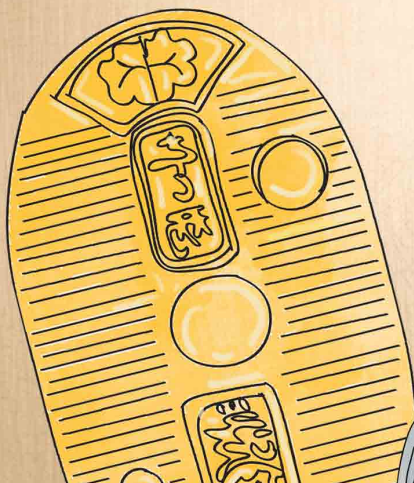
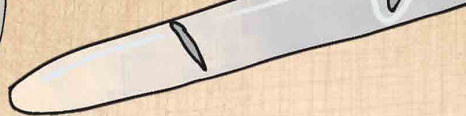
UDK 087.5:737(474.5)
Ne85

Dailininkė Herta Matulionytė-Burbienė
Dizainerė ir viršelio antspaudų autorė Eglė Šablevičiūtė
Kalbos redaktorė Eglė Nešukaitytė, Ramutė Macienė

Išleido Lietuvos bankas, Gedimino pr. 6, LT-01103, Vilnius
Tiražas 1 000 egz.

Spausdino BĮ UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13B, LT- 09109 Vilnius

© Lietuvos bankas, 2014

PUSGRAŠIS – sidabrinė moneta

SOLIDAS – auksinė moneta

STATERAS – aukso ir sidabro lydinio moneta (elektronas)

TALERIS – sidabrinė moneta

GINĖJA – auksinė moneta

SIDABRINĖ LAZDELĖ – pusapvalė

SIDABRINĖ LAZDELĖ – tribraunė

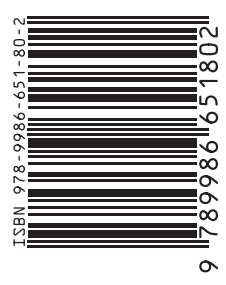
PUSDUKATIS – auksinė moneta

LITAS – sidabrinė moneta

LIEPSNOTOJI PELEDA – sidabrinė proginė moneta

9 789986 651802